

D • N

4/12 1955

Ett skammens tioårsminne

Det är i dagarna tio år sedan beslutet om utlämnande till Ryssland av omkring 160 i Sverige internerade balter upprörde den svenska opinionen. Balterna hade, liksom ett långt större antal tyskar, såsom soldater i tysk tjänst flytt över till Sverige, och deras utlämnande hade begärts och beviljats på grund av deras deltagande i kriget. Den utbredda, ärliga och starka indignationen inför just balternas utlämnande berodde uppenbarligen främst på att balterna — vilkas länder inkorporerats i Sovjet 1940 — kunde antas bli behandlade som landsförrädare i Ryssland; de sändes, framhölls det, till död eller slaveri. Avskyn mot utlämnandet kom till uttryck i protester, demonstrationer och vädjanden till monarken och regeringen; samtliga juridiska fakulteter förklarade enhälligt att utlämnandet inte krävdes av folkrättsliga regler; militären, som skulle sköta om översändandet av de olyckliga, betygade sin bittra ovilja mot uppgiften. En rörelse, så helt byggd på känslor av medlidande och samvetsoro, har inte sedan årtionden framträtt i Sverige. Allt var dock förgäves; den 26 januari 1946 utskeppades balterna, under ohyggliga scener av förtvivlan, till de ryska hamnarna.

Den fruktan dessa människor hyste och den medkänsla som ägnades dem grundade sig på en riktig uppfattning om den behandling de skulle få. Alla tillgängliga uppgifter — nyligen redovisade i en artikelserie i Svenska Dagbladet — tyder på att de avrättades eller överfördes till slavläger och fängelser. De lugnande uttalanden om mottagandet i Ryssland som i en egenartad anspänning av den goda tron gjordes från regeringshåll har visat sig vara helt grundlösa.

Vem eller vilka bär ansvaret för vad som skedde? Till en del utan tvivel den på sommaren 1945 upplösta samlingsregeringen; denna hade redan den 2 juni bifallit en rysk begäran om utlämnande av tysk eller un-

der tysk kontroll stående militär som flytt till Sverige. Vid detta tillfälle hade emellertid konsekvenserna av beslutet inte stått klara. "Det misstag som samlingsregeringen begick var att inte fästa tillräcklig vikt vid att i denna trupp (som flydde till Sverige) ingick ett väsentligt antal balter i tysk uniform", har professor Ohlin, medlem av samlingsregeringen, deklarerat. Beslutet den 2 juni 1945 synes inte heller ha nödvändiggjort den långt senare verkställda utlämningen, eftersom flera medlemmar av den nya regeringen reserverade sig mot verkställighetsbeslutet. Det finns skäl att kräva att vad som skedde både vid principbeslutet och vid det definitiva verkställighetsbeslutet så långt möjligt klarlägges genom handlingarnas offentliggörande.

Att den tillträdande regeringen Per Albin Hansson, och särskilt dess utrikesminister hr Undén, ansetts bära det huvudsakliga ansvaret beror delvis på nu antydda förhållanden; samlingsregeringen var inte klar på vad dess beslut innebar, och detta beslut synes i och för sig ej ha varit avgörande för utlämnandet. Men uppfattningen i ansvarstrågan beror också på det på en gång undvikande, vilseledande och brutala försvar som utrikesministern presterade för utlämningen. Hans uppträdanden i denna sak är — lika väl som själva utlämnandet — en skamfläck i svensk utrikespolitik.

Detta omdöme gäller inte minst utrikesministerns uttalanden i interpellationsdebatten den 23 november 1945. Med försök att skylla saken på den avgångna regeringen förenades här de mest falska och stötande argument för utlämnandet. Hr Undén hävdade, i smygande formuleringar, att de baltiska staternas inlemmande i Ryssland var helt i sin ordning. Han klagade över bristande politisk mogenhet hos dessa folk; "de startade som bekant som mönstergilla demokratier, men de hamnade i ett fruktansvärt partiväsande, som sedan ut-

mynnade i diktatur". (Detta var osanning; Estland var ingen diktatur. Det var bedrägligt: diktaturerna i Lettland och Litauen var milda och anständiga i jämförelse med den ryska diktaturen. Det var till sina konsekvenser vanvettigt: Är varje stat som under en tid haft diktatur därmed ett rättmätigt byte för andra stater?) Vidare rekommenderades en "baltisk patriotism", som skulle bestå i "att acceptera det nya Ryssland och den politiska utformning som de baltiska republikerna fått såsom anslutna till Sovjetunionens republiker". (Alltså: patriotism är att underkasta sig erövrares, tyranniet.) Utrikesministern förklarade också att de internerade "blivit uppeggade till ett tillstånd av exaltation... och det talas nu från deras sida bara om den terror som väntar dem".

(Här säges rent av att fruktan för översändandet till Ryssland inte var spontan, utan framkallats av svenska uppviglare, och dessa antydde vara ansvariga för om de utlämnade på grund av sin motspänstighet blev illa behandlade i Ryssland.) I annat sammanhang avvisades rörelsen mot utlämningen med förakt som "en känslsak" — som om inte vår vilja att bevara vår egen frihet, vårt hat mot grymhet och förtryck vore "en känslsak", som om det vore tvärligt att bestämmas av "känslor".

Vid senare tillfällen har den svenske utrikesministern och hans kolleger undvikit att beröra ämnet; hr Undén har upprepade gånger påstått att han inte har något intresse för saken. Så illa kan det väl dock inte vara — total samvetslöshet är en mycket sällsynt defekt.